

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

S. Kalnin

PÕHIVAHENDITE ARVESTUS

TARTU 1976

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Raamatupidamise kateeder

S. Kalnin

PÕHIVAHENDITE ARVESTUS

TARTU 1976

Kinnitatud Majandusteaduskonna
nõukogus 24. okt. 1975

S a a t e k s

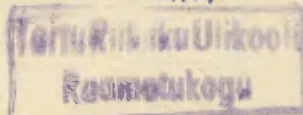
Antud õppevahendis käsitletakse põhivahendite arvestusega seotud üldküsimusi, mida hiljem süvendatakse loengutes ja praktikumides.

Õppevahend on mõeldud kasutamiseks TRÜ Majandusteaduskonna rahanduse ja krediidi eriala statsionaarsetele ja mittestatsionaarsetele üliõpilastele, aga ka kaubandusraamatupidamise eriala üliõpilastele.

Õppevahend on koostatud vastavalt õppeainele "Raamatupidamine" kinnitatud programmile: Всесорзный заочный финансово-экономический институт. Программа, методические указания и упражнения по курсу "бухгалтерский учет" для студентов специальности "финансы и кредит", Москва, 1975.

KUSTUTATUD

Арх.

3705

1. PÕHIVAHENDID JA NENDE OSA TOOTMISPROTSESSIS

1.1. Põhivahendite majandualik olemus

Tootmisprotsessis on peale tööjõu vaja ka tootmisvahendeid. Need koosnevad töövahenditest (hooned, ehitised, masinad, seadmed jt.) ja tööobjektidest (tooraine, materjalid, kütus, pooltooted), mis tootmisprotsessis täidavad erinevaid funktsioone. Tööobjektid moodustavad valmistoodangu materiaalse aluse, mis kulutatakse tootmisprotsessis täielikult ühe tootmistsükli jooksul. Töövahenditega toimub aga tööobjektide töötlemine valmistoodangu saamiseks. Töövahendid võtavad tootmisprotsessist osa korduvalt ja nende väärtus kandub järk-järgult üle valmistatavale toodangule. Töövahendid asendatakse täielikult oma naturaalsel vormis pärast mitut tootmistsüklit, kuid tööobjektid nõuavad asendamist iga tootmistsükli järel.

Töövahendid jaotatakse kahte rühma: 1) põhivahendid ning 2) väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed (ehk väikevahendid).

Põhivahendite hulka arvatakse sellised töövahendid, mille töötamisega on üle ühe aasta ja maksumus üle 50 rubla ühiku kohta. Igat liiki väiketöövahendeid (löike-, lõik-, montaaži-, mõõte- jms. vahendid ja rakised), mille maksumus on alla 50 rubla ühiku kohta, samuti selliseid töövahendeid, mis kiiresti kuluvad ja mille kasutamisega on alla ühe aasta, põhivahendite koosseisu ei arvata. Neid nimetatakse väheväärtuslikeks ja kiiresti kuluvateks esemeteks ning arvestuse ja finantseerimise lihtsustamise eesmärgil arvatakse need käibevahendite hulka. Põhivahendite mõiste on seega töövahendite mõistest kitsam.

Peale selle kuuluvad ettevõtte põhivahendite hulka pika aja jooksul kasutatavad ja järk-järgult kuluvad esemed, millel ei ole mingit seost tootmisprotsessiga, s.t. mis ei ole töövahendid. Nende hulka kuuluvad elamud, kultuuri- ja elukondlikud hooned, nende sisustus jms. Selles mõttes on põhivahendite mõiste töövahendite mõistest laiem.

Põhivahendid moodustavad ettevõtte materiaalne-tehniline baasi, määravad selle tootmisvõimsuse ning kindlustavad tootlike jõudude kasvu ja arengu. K. Marx on öelnud: "Majanduslikud epohhid ei erine üksteisest sellega, mida toodetakse, vaid kuidas ja millega toodetakse."¹

Praeguse teaduslik-tehnilise progressi ajastul on põhivahendid selleks tootmiskomponendiks, mis areneb kõige kiiremini. Teaduslik-tehniline progress nõuab üha uute põhivahendite loomist ja kasutuselevõtmist. Põhivahendite kvalitatiivne täiustamine ning nende efektiivsem kasutamine avaldab olulist mõju sotsialistliku taastootmise tempodele, mastaaptidele ning rahvatulu suurenemisele.

1.2. Põhivahendite klassifikatsioon

Ettevõtte põhivahendid on koosseisult ja otstarbalt väga mitmekesised. Põhivahendite õige arvestus raamatupidamises ning arvestusandmete kasutamine planeerimisel ja analüüsis ilma põhivahendite majanduslikult põhjendatud klassifikatsioonita on võimatu.

Põhivahendite klassifitseerimine toimub vastavalt NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse tüüpklassifikatsioonile², mis kinnitati 1970. a. aprillis ning kehtib alates 1. jaanuarist 1971. a.

¹ К. М а р х. Капитал. 1. kd., lk. 161.

² Типовая классификация основных фондов (основных средств) народного хозяйства СССР. Утверждена ЦСУ СССР 30 апреля 1970 года.

Põhivahendeid klassifitseeritakse rahvamajandusharude, otstarbe, kuuluvuse, kasutamise ja naturaalvormi järgi (vt. skeem 1).

Uue tüüplassifikatsiooni järgi grupeeritakse põhivahendeid 19 rahvamajandusharu lõikes: 1) tööstus, 2) põllumajandus, 3) metsamajandus, 4) transport, 5) side, 6) ehitus, 7) kaubandus ja toitlustamine, 8) materiaal-tehniline varustamine ja turustamine, 9) varumine, 10) muud materiaalse tootmise harud (kirjastused, kinostuudiod jm.), 11) elamu- ja kommunaalmajandus ning olme (mitte tootmisliku iseloomuga), 12) tervishoid, kehakultuur ja sotsiaalkindlustus, 13) haridus, 14) kultuur, 15) kunst, 16) teadus ja teaduslik teenindamine, 17) pangandus ja riiklik kindlustus, 18) haldus, 19) partei-, ametiühingu- ja muud ühiskondlikud organisatsioonid.

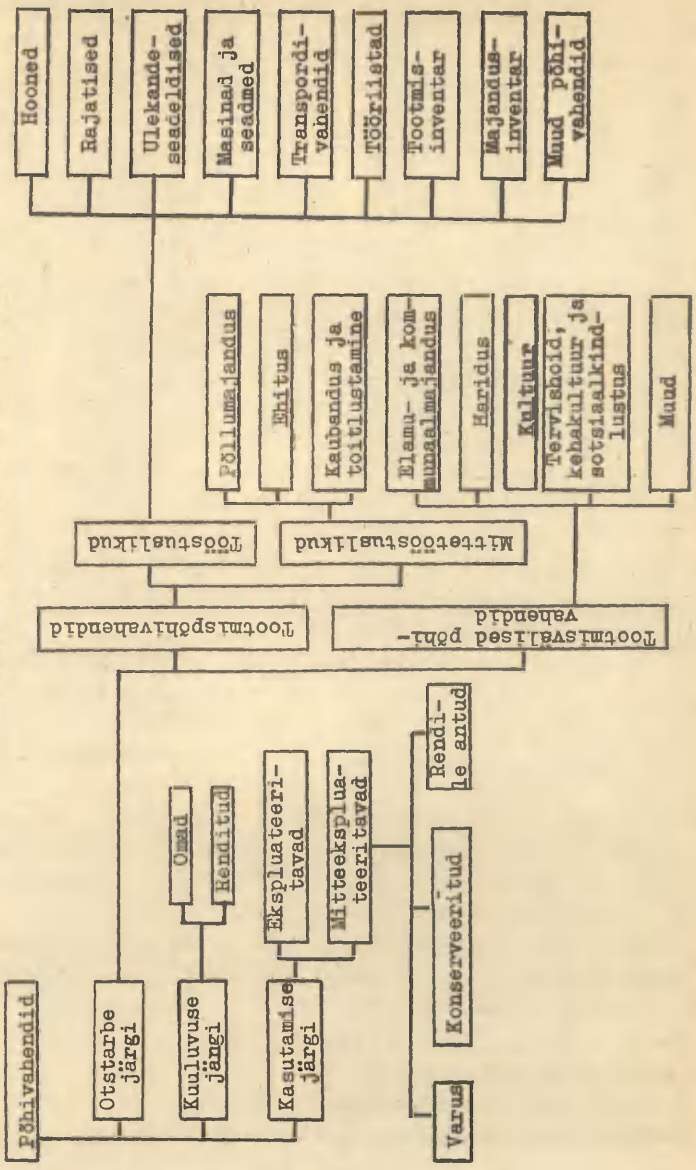
Põhivahendite põhiliigituseks on nende jagunemine tootmis- ja tootmisvälisteks põhivahenditeks. Esimesse rühma kuuluvad põhivahendid, mis otseselt või kaudselt võtavad osa tootmisprotsessist: tootmis- ja administratiivhooned, masinad ja seadmed, transpordivahendid jne. Tööstusettevõtte tingimustes jaotatakse need omakorda tööstuslikeks ja mitte-tööstuslikeks tootmis-põhivahenditeks. Mittetööstuslikeks tootmis-põhivahenditeks on põllumajanduse, ehituse, varumise, kaubanduse ja toitlustamise põhivahendid. Põhivahendite aruandluses nimetatakse neid teiste rahvamajandusharude tootmis-põhivahenditeks.

Tootmisvälisteks põhivahenditeks on hooned, rajatised, seadmed ja inventar, mis ei võta otseselt ega kaudselt osa tootmisprotsessist, vaid täidavad ettevõtte töötajate kultuurilisi, elukondlikke ja muid vajadusi. Siia kuuluvad elamu- ja kommunaalmajanduse ning olme, tervishoiu, kehakultuuri ja sotsiaalkindlustuse (ambulatooriumid, lastesõimed, puhkekodud, pioneerilaagrid, võimlad, staadionid jt.), hariduse, kultuuri (klubid, raamatukogud) ning muude rahvamajandusharude põhivahendid.

Naturaalvormi alusel liigitatakse põhivahendid järgmisteks rühmadeks ja allrühmadeks.

S k e m 1

Tööstustevõtte põhivahendite klassifikatsioon

1. Hooned. Nende hulka kuuluvad kõik ehitusobjektid, mille otstarbeks on tingimuste loomine tootmisprotsessiks, elamiseks, elanikkonna sotsiaalseks ja kultuuriliseks teendandamiseks ning materiaalsete väärtuste hoidmiseks.

2. Rajatised. Sellesse rühma kuuluvad insener-ehituslikud objektid, nagu nafta- ja gaasipuuraugud, eraldi seisvatel vundamentidel korstnad, tunnelid, sillad, puurkaevud, veetornid, estakaadid, hoidlad, staadionid, spordiplatsid jt.

3. Ülekandeseadeldised. Nende abil toimub elektri-, soojus- või mehaanilise energia ülekandmine. Samuti gaasiliste ja vedelate ainete ülekandmine. Sellesse rühma kuuluvad elektri-, soojus-, gaasi-, vee-, telefoni-, raadio-translatsioonivõrgud jms.

4. Masinad ja seadmed (sealhulgas ka automaatsed), mis omakorda jagunevad allrühmadeks:

a) jõumasinad ja -seadmed. Siia kuuluvad soojus- ja elektrienergiat tootvad masinad ning jõumasinad, mis muudavad mitut liiki energiat (vee-, tuule-, soojus- või elektrienergia) mehaaniliseks (turbiinid, diislid, elektrimootorid ja -generaatorid jne.);

b) töömasinad ja -seadmed, mis on ette nähtud tööobjektide mehaaniliseks, termiliseks või keemiliseks töötlemiseks tootmisprotsessis;

c) mõõtmis- ja reguleerimisaparaadid ning laboratooriumiseadmed. Siia allrühma kuuluvad kaalud, amper-, volt- ja baromeetrid, veemõõtjad, mikroskoobid, termostaadid, automaatjuhtimise puldid, tõmbekapid jne;

d) arvutustehnika;

e) muud masinad ja seadmed.

5. Transpordivahendid. Nendeks on veo- ja sõiduautod, järelevankrid, mootorrattad, autobussid ja mitmesugused tehniisesed transpordivahendid jne.).

6. Tööriistad (e. instrumendid). Sellesse rühma kuuluvad tööobjektide töötlemiseks ettenähtud mehhaniseeritud ja mehhaniseerimata käsi-tööriistad (puurid, vibraatorid jne.) või masinate külge kinnitatavad seadised (kruustangid, lõiketerahoidjad jne.).

7. Tootmisinventar. Sellesse rühma kuuluvad tootmisotstarbega esemed, mida kasutatakse tööoperatsioonide kerendamiseks (töölauad, hõõvelpingid jms.), ning mahutid vedelate ja sõmerate ainete hoidmiseks (paagid, tõrred, salved jms.). Sellesse rühma kuulub ka inventartaara, mis teeb tootmist ja on sellega lahutamatu seotud.

8. Majandusinventar. Siia kuuluvad kontori- ja majapidamiseseemed, nagu kontorisüsteemid, kirjutusmasinad, paljundusaparatuurid, tuleohutusseadmed jne.

Lisaks eespool loetletud klassifikatsioonirühmadele liisanduvad veel järgmised rühmad:

- 9) produktiiv- ja tööloomad (täiskasvanud);
- 10) mitmeaastased istandikud;
- 11) maaparandustööd (ilma ehitisteta);
- 12) muud põhivahendid.

Tööstusettevõtte tootmisvahendite klassifikatsioonirühmade piirid on peamiselt 8 klassifikatsioonirühmaga.

Tööobjektidele osutatava mõju järgi võib tootmisvahenditeid liigitada aktiivseteks ja passiivseteks. Passiivsed tootmisvahendid (hooned, ehitised) ei avalda vahet mõju tööobjektidele, kuid loovad tingimused normaalseks tööks. Mõningaid tootmisvahenditeid võib asetada nii aktiivsete kui ka passiivsete hulka. Näiteks transpordivahenditest on veoautod aktiivsed vahendid veoste veoks, kuid inimeste veoks - passiivsed. Põhivahendite struktuurist (vt. tabel 1) nähtub, et passiivsete vahendite osatähtsus on suurem kui aktiivsetel. Passiivsete ja aktiivsete tootmisvahendite vahel peab olema sobiv proportsioon, kuid teatud määral tuleb siiski eelistada aktiivseid tootmisvahenditeid.

Põhivahendite erinevate rühmade osatähtsus iseloomustab vahendite tehnoloogilist struktuuri. Põhivahendite struktuur ja selle struktuuri dünaamika on tööstuse tehnilise taseme näitajateks ning avaldavad suurt mõju vahenditele tehtavate kulutuste efektiivsusele. Mida rohkem on vahendite koosseisus masinaid, seadmeid, aparate, seda rohkem saab anda toodangut vahendite iga rubla kohta.

T a b e l 1

Põhivahendite struktuur kolmes tööstusettevõttes
1975. a. alguseks

(protsentides)

Põhivahendite klassi- fikatsioonirühmad	Tartu Ehitus- materjalide Tehas	Tartu Piima- toodete Kombinaat	Tartu Konservi- tehas
A. Tööstuslikud tootmis- põhivahendid	75,45	91,23	92,24
1. Hooned	31,24	49,67	56,69
2. Rajatised	5,18	8,71	4,93
3. Ülekandeseadeldised	0,65	2,46	3,06
4. Masinad ja seadmed	35,54	27,29	25,17
sealhulgas:			
a) jõumasinad ja -seadmed	1,99	3,90	1,85
b) töömasinad ja -seadmed	32,09	21,15	22,36
c) arvutustehnika	0,58	0,49	0,49
d) mõõtmis- ja regu- leerimisaparaadid	0,58	1,30	0,16
e) muud	0,30	0,45	0,31
5. Transpordivahendid	1,01	1,16	1,14
6. Tööriistad, tootmis- ja majandusinventar ning muud tootmispõ- hivahendid	1,83	1,94	1,25
B. Teiste rahvamajandusharu- de tootmispõhivahendid	0,03	-	1,85
1. Kaubandus ja ühiskond- lik toitlustamine	0,03	-	0,11
2. Põllumajandus	-	-	1,61
3. Varumine	-	-	0,13
C. Tootmisvälised põhiva- hendid	24,52	8,77	5,91
1. Elamumajandus	23,36	8,08	5,91
2. Kommunaalmajandus	1,13	-	-
3. Muud (haridus, tervis- hoid, kehakultuur, sot- siaalkindlustus)	0,03	0,69	-
Kokku	100,00	100,00	100,00

Põhivahendite struktuuri mõningates tööstusettevõtete iseloomustab tabel 1.

Põhivahendite konkreetse struktuuri määrab eelkõige tootmise iseloom.

Põhivahendeid klassifitseeritakse kasutamise järgi ekspluateeritavateks ja mitteekspluateeritavateks.

Ekspluateeritavateks nimetatakse põhivahendeid, mis võtavad osa tootmisprotsessist või kasutatakse tootmis- ja muude vajaduste rahuldamiseks. Nendeks on samuti vahendid, mida ajutiselt ei kasutata tootmise hooajalisusest või tehnoloogiast tingituna. Siia rühma arvatakse ka põhivahendid, mis on kasutamiskõlbmatud, kuid ei ole veel maha kantud ning põhivahendid, mis kuuluvad realiseerimisele või üleandmisele teistele ettevõtetele.

Mitteekspluateeritavateks loetakse kõrgemalseisva organi otsusel konserveeritud põhivahendid ning varus asuvad põhivahendid, mis on määratud kulumise, avarii või remondi tõttu väljalangenud põhivahendite asendamiseks.

Kuuluvuse järgi võib põhivahendeid liigitada omadeks ja renditud põhivahenditeks. Raamatupidamises toimub nende arvestus eraldi. Korduva arvestuse likvideerimiseks ei kanta renditud põhivahendeid omaniku bilansist maha ning rentniku bilansis arvestatakse neid bilansiväliselt.

1.3. Põhivahendite hindamine

Põhivahendite õige arvestuse vajalikuks tingimuseks on nende hindamise ühtne põhimõte.

Põhivahendeid hinnatakse kogu nende olemasolu perioodi jooksul **al g m a k s u m u s e s** (ehk soetamis-, inventarimaksumuses).

Põhivahendite algmaksumuse all mõistetakse ettevõtte tegelikke kulutusi põhivahendite ehitamisel või soetamisel, kaasa arvatud transportimiseks ja töökohas ülesseadmiseks tehtud kulutused.

Ettevõtte käsutuses olevaid põhivahendeid arvestatakse

bilansis algmaksumuses, mida nimetatakse ka bilansiliseks maksumuseks.

Põhivahendite algmaksumus võib muutuda: 1) põhivahendite ümberhindamisel valitsuse korraldusel; 2) põhivahendite moderniseerimisel või nende osalisel likvideerimisel.

Veel hinnatakse põhivahendeid taastamismaksumuses ja jääkmaksumuses.

Taastamismaksumus on maksumus põhivahendite taastamiseks kaasaegsetes tingimustes kaasaegsete hindadega. Taastamismaksumuses saab põhivahendeid arvestada ümberhindluse teel. Põhivahendeid hinnatakse ümber valitsuse otsuste kohaselt. Viimane põhivahendite ümberhindlus toimus seisuga 1. jaanuar 1972. Kui põhivahendite algmaksumus näitab nende soetamiskulusid eksploatatsioonil andmisel, siis taastamismaksumus iseloomustab kulusid, mis on vajalikud põhivahendite taastootmiseks konkreetsel momendil. Mida vähem põhivahendite eri elementide hinnad nende funktsioneerimise ajal muutusid, seda vähem erineb taastamismaksumus algmaksumusest.

Kasutamise protsessis põhivahendid kuluvad ja vananevad, mille tagajärjel nende algmaksumus väheneb. Põhivahendite maksumuse vähenemist kulumise tõttu eksploateerimisel nimetatakse põhivahendite kulumiseks ning seda kajastatakse arvestuses eraldi.

Selline põhivahendite hindamise põhimõte võimaldab alati näidata nende algmaksumust ning kulumit rahalises väljenduses iga kuu 1. kuupäeva seisuga.

Algmaksumus, millest on lahutatud kulumi summa, nimetatakse põhivahendite jääkmaksumuseks.

Laialdaselt kasutatakse perioodi (kuu, kvartali, aasta) põhivahendite keskmise maksumuse näitajat, mida arvutatakse kronoloogilise keskmise valemi abil. Seda näitajat kasutatakse fondimaksu, rentaabluse ja teiste näitajate arvutamisel.

Põhivahendite hindamise printsibid on ühtsed kõigile ettevõttele.

1.4. Põhivahendite kasutamise efektiivsusest

Teatavasti on põhivahendite kasutamise hindamisel levinud kahte eri liiki näitajad.

1. **Tehnilised näitajad**, mis iseloomustavad põhivahendite üksikute liikide kasutamist. Selle rühma näitajad iseloomustavad masinate ja seadmete tootlikkust ning neid väljendatakse naturaalses või muudes mõõtühikutes. Siia rühma kuulub ka näitaja, mis iseloomustab tootmispinna igalt ruutmeetritilt saadava toodangu kogust. See näitaja sunnib ettevõtet ratsionaalsemalt kasutama tootmispinna. Tehnilised näitajad ei ole sageli võrreldavad. Seetõttu saab põhivahendite kasutamise efektiivsust hinnata ainult üldistavate näitajate abil.

2. **Üldistavad majanduslikud näitajad**, mis iseloomustavad ettevõtte või tööstusharu põhivahendite kasutamist. üldistavate majanduslike näitajatena on kasutusel:

- a) kogu-, kauba- või realiseeritud toodang tootmis põhivahendite 1 rubla kohta (nn. fonditootlus);
- b) kasum tootmis põhivahendite 1 rubla kohta;
- c) tootmis põhivahendi kogu-, kauba- või realiseeritud toodangu 1 rubla kohta (nn. fondimahukus, mis on fonditootluse pöördnäitajaks).

Kõige levinum üldistav näitaja on siiski fonditootlus. Vahetult enne majandusreformi täheldati rahvamajanduses fonditootluse langust, mida tingisid mitmesugused põhjused. Oluliselt mõjutas seda asjaolu, et kuni majandusreformini puudusid ettevõtetel majanduslikud stiimulid põhivahendite efektiivsemaks kasutamiseks.

Kuid fonditootluse tõus ühe protsendi võrra kindlustab rahvatulu aastase juurdekasvu peaaegu 3 miljardit rubla.¹

¹ Научно-технический прогресс и хозяйственная реформа. Авторский коллектив под рук. Т. Анисимова. М., 1969, стр.196.

Seetõttu NLKP 1965. a. septembripileenumil kavandatud tootmise planeerimise ja materiaalse stimuleerimise süsteem nägite tootmise efektiivsuse tõstmist ja eelkõige tootmis põhivahendite paremat kasutamist. NLKP XXIV kongressil rõhutati, et fonditootluse tõstmine on meie majanduse arendamise üks põhiülesandeid, mis eeldab aga tootmis põhivahendite efektiivsemat kasutamist.

Põhivahendite kasutamise parandamiseks on planeeritud mitmeid abinõusid, kuid eelkõige on need rahanduslikud stimuleerimismeetodid. 1965. a. septembripileenumi otsuste kohaselt viidi põhivahendite kasutamise efektiivsuse tõstmiseks sisse maks ettevõtte käsutuses olevatelt tootmis põhivahenditelt (nn. fondimaks).

F o n d i m a k s on finantsmehhanismi osa, mis peab parandama põhivahendite kasutamist ja kiirendama tehnilist progressi. Mida suurem on ettevõtte käsutuses olevate põhivahendite maksumus, seda suurem on fondimaks ja seda suurem osa kasumist tuleb ettevõttel suunata riigieelarvesse. Seega peaksid ettevõtted olema huvitatud fondimaksu vähendamisest ja seetõttu ka põhivahendite paremast kasutamisest.

Kapitaalmahutuste riigieelarvest finantseerimise ja põhivahendite tasuta kasutamise tingimustes andis põhivahendite kasv ettevõttele suuri eeliseid, kuid seejuures ei kandnud nad mingeid finantsilisi kohustusi. Selline olukord soodustaski põhivahendite põhjendamatut kasvu ja nende kasutamise efektiivsuse langust, seega ka fonditootluse langust.

Fondimaks peab stimuleerima põhivahendite efektiivsemat kasutamist, kindlustama maksimaalse fonditootluse, optimeerima põhivahendite struktuuri, piirama ebaratsionaalseid kapitaalmahutusi ning kindlustama vahendite laekumise riigieelarvesse.

Fondimaksu määraks on 6 % tootmis põhivahendite ja normeeritud käibevahendite aastakeskmisest maksumusest. Madala rentaablusega tööstusharudes ja ettevõtete gruppides kasutatakse erandina ka madalamat - 3%-list määra. Maksustatavasse summasse arvatakse ka panga poolt krediteerimata ülenormatiivsete paigaldamata seadmete maksumus.

NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt on kehtestatud ettevõtetele rida soodustusi: 1) fondimaksu ei tasuta **kah**e aasta jooksul põhivahenditelt, mis on soetatud tootmise arendamise fondi vahendite arvel; 2) pangalaenu arvel soetatud põhivahenditelt kuni laenu täieliku kustutamiseni; 3) samuti uutelt tsehhidelt (ettenähtud tähtaja jooksul); 4) konserveeritud põhivahenditelt ning muudelt põhivahenditelt (puhastusseadmed) kindlaksmääratud juhtudel.

Fondimaksu arvutamist iseloomustab näide tabelis 2.

T a b e l 2

Fondimaksu arvutus

(tuh. rbl.)

Jrk. nr.	Näitajad	Ettevõtte andmetel	Rahandusorgani andmetel
1.	Tootmis põhivahendite aastakeskmine maksumus	6200	6200
2.	Tootmis põhivahendite aastakeskmine maksumus, millelt fondimaksu ei arvutata	600	600
3.	Tootmis põhivahendite aastakeskmine maksumus, millelt arvutatakse fondimaksu	5600	5600
4.	Panga poolt krediteerimata ülenormatiivsete paigaldamata seadmete aastakeskmine maksumus	150	150
5.	Normeeritud käibevahendite aastakeskmine maksumus, millelt arvutatakse fondimaksu	3250	3250
6.	Tootmis põhivahendite ja normeeritud käibevahendite aastakeskmine maksumus, millelt arvutatakse fondimaksu	9000	9000
7.	Fondimaksu määr (%-des)	6	6
8.	Riigieelarvesse ülekantav maksumus	540	540

Fondimaksu olemuse ja ülesannete kohta, mida see täitma peaks, ei ole veel jõutud ühestele seisukohtadele. Praktika näitab, et fondimaksu rakendamise mehhanism vajab veel täiendamist fondimaksu muutmisel põhiliseks finantshoovaks, millega stimuleeritakse põhivahendite paremat kasutamist.

2. PÕHIVAHENDITE ARVESTUSE ORGANISEERIMINE JA ARVESTUSE ÜLESANDED

Põhivahendite arvestusühikuks on *i n v e n t a r i - o b j e k t*, millena mõistetakse lõpetatud ehitust, üksik- eset või esemete komplekti koos kõigi nende juurde kuuluvate seadeldistega, mis ühtse tervikuna peavad täitma põhivahenditele omistatud funktsioone.

Põhivahendite iga rühma puhul on oluline kindlaks määrata, mis on inventariobjektiks. Selle täpne määratlemine on põhivahendite õige planeerimise, finantseerimise ja taastootmise tähtsaks eelduseks ning vahetult seotud põhivahendite hindamisega.

Hoonete rühmas on inventariobjektiks iga eraldi asetsev ja iseseisva otstarbega hoone; jõumasinateel - iga üksik masin koos selle koosseisu kuuluvate seadeldiste, aparaatide, kaablite, juhtmete, individuaalse kaitsevõrestikuga; transpordivahenditel - iga üksik objekt koos selle juurde kuuluvate seadeldistega, näiteks veoauto, kaasa arvatud tagavararatas ning komplekt tööriistu; tootmis- ja majandusinventari puhul võivad inventariobjektiks olla ainult need esemed, mis ei kuulu mingi teise inventariobjekti koosseisu, vaid millel on iseseisev otstarve.

Ettevõttes on palju ühesuguseid põhivahendeid. Segaduse ärahoidmiseks ja põhivahendite säilivuse kontrolli tõhustamiseks kõik inventariobjektid nummerdatakse, s.o. igaühele neist omistatakse kindel *i n v e n t a r i n u m b e r*. Objekt on selle numbriga arvel kogu oma olemasolu kestel ettevõttes. Väljalangenuid põhivahendite inventarinumbreid tavaliselt uuesti ei kasutata, vaid need jäävad vabaks. Nummerdamisel kasutatakse seeriasüsteemi, kus põhivahendite iga- le klassifikatsioonirühmale või allrühmale eraldatakse tea-

tud seeria järjekorranumbreid. Kuna inventarinumbrid antakse pikemaks ajaks, tuleb igale rühmale või allrühmale eraldatavate numbrite kindlaksmääramisel lähtuda vastavate põhivahendite tegelikust arvust nummerdamise momendiks ja võimalikust juurdekasvust lähemate aastate jooksul. Näiteks võib eraldada hoonetele numbrid 001-099, ehitistele 100-199, ülekandeseadmetele 200-299 jne. Seoses raamatupidamisarvestuse mehhaniseerimisega kasutatakse põhivahendite inventarinumbrite omistamisel ka muid süsteeme. Edaspidi tuleb objekti inventarinumber märkida kõikidesse dokumentidesse, mis kajastavad muudatusi antud objekti seisundis või asukohas.

Põhivahendite individuaalne arvestus toimub inventarikaartidele. Nendele on võimalik kanda kõik vajalikud andmed põhivahendite kohta. On kehtestatud mitu inventarikaartide tüüpvormi (OS-6 - hoonete ja ehitiste kohta, vt. lisa 1; OS-7 - masinate, seadmete, tööriistade, tootmis- ja majandusinventari kohta, vt. lisa 2). Ühelaadiliste inventariobjektide jaoks (kui neid on palju) on otsustarbekohane avada individuaalkaartide asemel rühma-inventarikaardid (tüüpvorm OS-9, vt. lisa 3).

Kaartide säilivuse kontrollimiseks registreeritakse need inventarikaartide registris ehk nimestikus (tüüpvorm OS-10).

Registreeritud kaardid paigutatakse põhivahendite kartoteeki. Kartoteegis rühmitatakse inventarikaardid põhivahendite klassifikatsioonirühmade lõikes ja seal omakorda muude tunnuste alusel. Seoses ettevõtete üleminekuga uuele planeerimise ja materiaalse stimuleerimise süsteemile peab põhivahendite analüütiline arvestus kindlustama andmete saamise fondimaksu arvutamiseks. Selleks rühmitatakse inventarikaardid nii, et oleks võimalik eraldi arvestada:

- 1) põhivahendeid, mida maksustatakse fondimaksuga;
- 2) millele rakendatakse fondimaksu soodustusi;
- 3) fondimaksust vabastatud põhivahendeid.

Väiksemates ettevõtetes võib objektijärgset arvestust kõrgemalseisva organi loal pidada mitte inventarikaartidel, vaid inventariraamatus (tüüpvorm OS-11). Inventariraamatut

peetakse klassifikatsioonirühmade lõikes ja rühmasiseselt inventariobjektide asukohtade järgi.

Inventarikaartide alusel täidetakse ka põhivahendite inventariniimestikud (tüüpvorm OS-13, vt. lisa 4), mida kasutatakse põhivahendite asukohtades objekti-järgeks arvestamiseks materiaalselt vastutavate isikute järgi.

Põhivahendite inventarikaarte, inventarikaartide nimes-tikke ja inventariniimestikke kasutatakse mitme aasta jooksul.

Põhivahendite klassifikatsioonirühmade lõikes peetakse inventarikaartide alusel põhivahendite liikumise arvestuskaarte (tüüpvorm OS-12). Need kaardid asendavad konto "Põhivahendid" analüütilisi and-mikke, seetõttu võrreldakse nende kokkuvõtteid iga kuu ni-metatud sünteetilise konto käivete ja saldodega. Kaardid ava-takse aasta algul aastaks. Põhivahendite liikumise arvestus-kaartide alusel koostatakse põhivahendite liikumise aruanne.

Põhivahendite sünteetiliseks arvestuseks on kontoplaa-nis ette nähtud järgmised kontod: "Põhivahendid" (01), "Põ-hivahendite kulum" (02) ja "Põhikirjafond" (85). Ajutiseks kasutamiseks saadud põhivahendid kajastatakse eraldi. Rendi-tud põhivahendeid ei kanta omaniku bilansist maha ning rent-niku raamatupidamises arvestatakse neid bilansivälisel kon-tol "Renditud põhivahendid" (001).

Olemasolevate põhivahendite arvestus toimub kontrol 01 "Põhivahendid". See on aktivakonto. Deebetisse kirjendatakse põhivahendite sissetulek ja kreditisse väljaminek. Kontrol on alati deebetsaldo, mis näitab ettevõttes olemasolevate põ-hivahendite bilansilist algmaksumust antud momendil.

Iga põhivahendiga toimuvad järgmised muudatused: a) et-tevõttesse saabumine ja eksploatatsiooni andmine; b) kulumi-ne kasutamise tõttu; c) remontimine nende füüsiliste omadus-te taastamiseks; d) ettevõttesisene ümberpaigutamine; e) väl-jalangemine kõlbmatuks muutumise tõttu, samuti kõrgemalseis-va organi korraldusel.

Need muutused peavad peegelduma nii kõigi põhivahendite kui ka iga üksiku põhivahendi arvestuses.

Põhivahendite arvestus peab tagama:

1) põhivahendite sissetuleku, ümberpaigutamise ja väljalangemise operatsioonide õige dokumenteerimise ja õigeaegse kajastamise arvestusregistrites;

2) kontrolli iga põhivahendi säilimise ja efektiivse kasutamise üle;

3) põhivahendite kulumi ja amortisatsiooni õige arvutamise ning toodangu omahinda lülitamise;

4) põhivahendite remontide maksumuse selgitamise;

5) kontrolli vahendite õige kulutamise üle põhivahendite rekonstrueerimisel ja moderniseerimisel;

6) fondimaksu arvutamise;

7) põhivahendite aruandluse koostamise.

Neid ülesandeid lahendatakse nõuetekohase dokumentatsiooniga ning põhivahendite analüütilise ja sünteetilise arvestuse organiseerimisega.

3. PÕHIVAHENDITE SISSETULEKU ARVESTUS

Põhivahendid saavad ettevõttesse peamiselt kapitaal-mahutuste korras, samuti kõrgemalseisva organi korraldusel teiselt ettevõttelt tasuta üleandmise korras või saadakse ajutiseks kasutamiseks.

Peale selle võivad riiklikud ettevõtted üksikutel juh-tudel saada põhivahendeid kooperatiivseilt või ühiskondlikelt organisatsioonidelt, kusjuures nende eest tasutakse rea aas-tate jooksul.

Kapitaalmahutuste korras saadakse uusi põhivahendeid ning põhivahendite üldine maht suureneb. Teistelt ettevõ-tetelt saavad juba kasutusel olnud ning osaliselt kulunud põhivahendid. Sel juhul esineb põhivahendite sisekäive.

Majandusreformiga kaasnesid suured muutused riigi ja ettevõtete vahelistes suhetes, mis põhjustasid muutusi ka kapitaalmahutuste finantseerimise meetodites ja allikate struktuuris. Finantseerimise allikates vähenes eelarveliste assigneeringute ja suurenes ettevõtete omavahendite osatäht-sus ning laienes kapitaalmahutuste pikaajaline krediteeri-mine. Suurenes kasumi osa kapitaalmahutuste finantseerimise allikana.

Kapitaalmahutusi finantseeritakse nii tsentraliseeritud kui detsentraliseeritud allikatest.

Detsentraliseeritud kapitaalmahutuste finantseerimisel kasutatakse kõigepealt tootmise arendamise fondi ja teiste erifondide vahendeid.

Tsentraliseeritud kapitaalmahutuste finantseerimise al-likaid on palju. Peamisteks on amortisatsioonieraldised, mis on ette nähtud põhivahendite täielikuks taastamiseks.

Ettevõttesse saavad põhivahendid on vaja õigeaegselt

ja õigesti arvele võtta nii raamatupidamises kui ka nende asukohtades.

Põhivahendite vastuvõtmiseks moodustatakse ettevõtte töötajatest vastuvõtukomisjon. Iga vastuvõetava inventariobjekti kohta koostab komisjon ü l e a n d m i s e ja v a s t u v õ t m i s e a k t i (tüüpvorm OS-1, vt. lisa 5). Komisjon annab aktis vastuvõetava objekti kohta lühikese iseloomustuse, loetleb vastuvõtmise käigus avastatud puudused ning näitab nende kõrvaldamise korra. Lõpuks esitatakse aktis komisjoni otsus ja juurdelisatud tehnilise dokumentatsiooni loetelu.

Akt antakse üle raamatupidamisse, kus märgitakse akti objektile antud inventarinumber ning alimaksumus, millega see objekt kirjendatakse kontole 01 "Põhivahendid". Vastuvõetud põhivahendile avatakse inventarikaart, mis asetatakse põhivahendite kartoteeki.

Samasuguse korra kohaselt vormistatakse ka teistelt ettevõtetelt kõrgemalseisva organi korraldusel tasuta vastuvõetavad põhivahendid. Seejuures kasutusel olnud objektide puhul näidatakse aktis nende tegelik tehniline seisund, kulumisprotsent ja kulumis summa.

Iga põhivahendi sissetulek suurendab ettevõtte põhivahendite üldmaksumust ja põhikirjafondi. Kui ettevõtte saab teistelt ettevõtetelt kasutusel olnud põhivahendeid, tuleb arvele võtta ka nende kulum.

Teistelt ettevõtetelt tasuta vastuvõetavate põhivahendite kohaletoimetamise kulusid ei liideta nende maksumusele, vaid kantakse kontole 26 "Tehase üldkulud".

Põhivahendite sissetuleku sünteetilist arvestust kajastab skeem 2. (vt. lk. 21).

Põhivahendite sisemine ümberpaigutamine ettevõtte piires vormistatakse sisemise ümberpaigutamise saatelehega (tüüpvorm OS-2, vt. lisa 6). Sisemine ümberpaigutamine kajastub ainult analüütilises arvestuses. Inventarikaart paigutatakse kartoteegis ümber vastavalt põhivahendi uuele asukohale. Põhivahendi üleandja teeb vastava märkuse põhivahendite inventarinimestikus objekti üleandmise kohta, saaja

Kontode korrespondeerivus põhivahendite sissetulekul

D	02	K	D	85	K	D	01	K
	2a) 1300	←	2a) 1300	1) 4000	←	1) 4000		
				2) 3000	←	2) 3000		
D	001	K						
3) 1300								

Operatsioonide sisu.

1. Uue põhivahendi arvelevõtmine algmaksumuses.
2. Teiselt ettevõttelt kõrgemalseisva organi korraldusel tasuta saadud põhivahendi arvelevõtmine algmaksumuses.
- 2a. Antud põhivahendi kulumi arvelevõtmine.
3. Teiselt ettevõttelt renditud põhivahendi arvelevõtmine.

enda juures aga vastuvõtmise kohta. Samasuguse saatelehega vormistatakse ka varusolnud põhivahendi üleandmine eksploatatsiooni. Põhivahendite sisemise ümberpaigutamisega seotud kulusid arvestatakse kontodel 24, 25, 26 olenevalt põhivahendite kasutamise otstarbest ja asukohast.

Põhivahendite sissetulek kajastub žurnaalorderis nr.13. Kirjendamine sellesse žurnaalorderisse toimub põhivahendite esmasdokumentide alusel. Mitme omavahel seostatud konto kreeditikäivete ühendamine ühes žurnaalorderis võimaldab saada kõiki vajalikke andmeid ettevõtte põhivahendite ja põhikirjafondi liikumise kohta kuu jooksul.

4. PÕHIVAHENDITE KULUMI JA AMORTISATSIOONI ARVESTUS

4.1. Põhivahendite kulumise olemus

Tootmisprotsessis ja loodusjõudude mõjul põhivahendid (masinad, seadmed, hooned jt.) pidevalt kuluvad ja muutuvad teatud aja möödumisel töökõlbmatuks ning vajavad asendamist uutelega.

Põhivahendite vananemist tingib nii füüsiline kui ka moraalne kulumine.

Põhivahendite f ü ü s i l i n e k u l u m i n e on nende materiaalne kulumine. Füüsilise kulumise vorme on kaks: põhivahendite kulumine kasutamisel ning kulumine lühema- või pikemaajalisel seismisel. Kasutamisel mõjutavad põhivahendite füüsilist kulumist paljud tegurid:

- 1) põhivahendite koormatus tootmisprotsessis;
- 2) põhivahendite kvaliteet;
- 3) tehnoloogilise protsessi iseärasused ja põhivahendite kaitsmine välismõjude eest (temperatuur, niiskus jne.);
- 4) põhivahendite hooldamise kvaliteet (õigeaegne puhastamine ja õlitamine, õigeaegsed remondid jne.);
- 5) tööliste kvalifikatsioon ja nende suhtumine põhivahenditesse - mida kõrgem on tööliste kvalifikatsioon, seda vähem rikutakse masinaid ja seadmeid;
- 6) põhivahendite statsionaarsus - ümberpaigutatavad masinad ja seadmed kuluvad kiiremini kui statsionaarsed.

Põhivahendite füüsilist kulumist esineb nii nende kasutamise protsessis kui ka tegevusetuse tingimustes. Masinad ja seadmed korrodeeruvad ümbritseva keskkonna mõjul, kui neid säilitatakse halvades hoiutingimustes või ei hooldata korrapäraselt pikaajalisel seismisel.

Masinaid, seadmed ja teised põhivahendid kuluvad mitte ainult füüsiliselt, vaid iganevad ka oma tehnilise taseme ja majandusliku efektiivsuse poolest enne täielikku füüsilist kulumist. Seda nimetatakse **m o r a a l s e k s k u l u - m i s e k s**. Teaduslik-tehnilise progressi tõttu muutub põhivahendite tootmine odavamaks, seetõttu on ettevõttel võimalus osta uusi põhivahendeid odavamalt. Enamasti on uued tootlikumad kui varem toodetud samaotstarbelised põhivahendid ning seega on ettevõtte poolt varem ostetud põhivahendid juba moraalselt vananenud.

Eristatakse kahte moraalset kulumise vormi. Esimene väljendub põhivahendite väärtuse vähenemises nende taastootmise odavnemise tõttu. Moraalse kulumise teine vorm seisneb selles, et seoses teaduslik-tehnilise progressi kiire arenguga võetakse kasutusele uusi, progressiivsemaid ja efektiivsemaid masinaid ja seadmeid. Uute masina- ja seadmelikkude kasutamine võimaldab suurendada toodangut, alandada toodangu omahinda ning saada täiendavat kasumit. Neis tingimustes ei ole vana tüüpi masinate ja seadmete kasutamine enam otstarbekas, mistõttu need võidakse veel enne füüsilist kulumist maha kanda ja uutega asendada. Sellised põhivahendid ei jõua veel valmistoodangule kogu oma väärtust üle kanda, millega tuuakse riigile suurt majanduslikku kahju.

Mida kiirem on teaduse ja tehnika areng, seda rohkem tuleb arvestada moraalset kulumist ja sellest tulenevaid tagajärgi.

Oleks ideaalne, kui füüsiline ja moraalne kulumine toimuks enam-vähem üheaegselt.

4.2. Amortisatsiooni olemus

Kuna põhivahendid kuluvad järk-järgult, tuleb ettevõtetel koguda rahalisi vahendeid eksploateeritavate põhivahendite taastamiseks ning lõplikult kulunud põhivahendite asendamiseks.

Selline rahaliste vahendite kogumine saavutatakse teatud eraldiste lülitamisega valmistatava toodangu omahinda.

Toodangu omahinda ülekantud põhivahendite kulunud osa maksumust nimetatakse amortisatsioonieraldisteks ehk lühendatult amortisatsiooniks. Amortisatsioon kujutab endast põhivahendite väärtuse kustutamist ja ülekandmist valmistatavale toodangule.

Seega on kulumine füüsiline mõiste, mis väljendab põhivahendite kasutamismaduste vähenemist, amortisatsioon aga on majanduslik mõiste, mis väljendab põhivahendite väärtuse ülekandmist valmistatavale toodangule.

Ettevõtte kõigi põhivahendite kulumisastme kindlakstegemiseks, samuti ettevõtte toodangu omahinna õigeks arvutamiseks on vaja igas kuus kindlaks määrata põhivahendite kulum ja amortisatsioonisumma.

Põhivahendite kulum ja amortisatsioon rahalises väljenduses määratakse kindlaks amortisatsiooninormide alusel. Amortisatsiooninorm kujutab endast plaanilises korras kehtestatud põhivahendite väärtuse kustutamise protsenti aastas ja määrab iga-aastaste amortisatsioonieraldiste summa.

Amortisatsiooninormid töötatakse välja põhivahendite kasutamise praktika üldistamise alusel, arvestades teaduslik-tehnilist progressi. Alates 1975. aastast kasutatakse planeerimisel ja arvestuses põhivahendite amortisatsiooninorme¹, mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt 14. märtsil 1974. a.

Amortisatsiooninormid on kehtestatud protsentides põhivahendite alimaksumusest eraldi täielikuks taastamiseks ja kapitaalremondiks.

Amortisatsiooni üldnorm arvutatakse valemiga:

$$N = \frac{(A + K + M - L) \cdot 100}{A \cdot T}, \text{ kus}$$

¹ Госплан СССР. Нормы амортизационных отчислений по основному фонду народного хозяйства СССР и положение о порядке планирования, начисления и использования амортизационных отчислений в народном хозяйстве. М., 1974.

- A - põhivahendi algmaksumus;
- K - põhivahendile kasutamisaaja jooksul tehtavate kapitaalremontide kulud;
- M - põhivahendile kasutamisaaja jooksul tehtavad moderniseerimiskulud;
- L - põhivahendi likvideerimismaksumus kasutamisaaja lõpuks (põhivahendi likvideerimisel saadavate materaalsete väärtuste maksumus miinus likvideerimiskulud);
- T - põhivahendi kasutamisaeg (amortisatsiooniperiood).

Belmisest valemist lähtudes võib kindlaks määrata ka amortisatsiooninormi täielikuks taastamiseks (renoveerimiseks)

$$N_t = \frac{(A - L) \cdot 100}{A \cdot T}$$

ja kapitaalremondiks ning moderniseerimiseks

$$N_{km} = \frac{(K + M) \cdot 100}{A \cdot T}$$

Kehtestatud amortisatsiooninormid on ühtsed kogu rahvamajanduses, s.o. kõigile ettevõtetele ja organisatsioonidele. Amortisatsiooninormid on diferentseeritud põhivahendite üksikute liikide ja rühmade järgi. Amortisatsiooninormid on väga erinevad. Vastupidavamad põhivahendid, mis ei avalda vahetut mõju tööobjektile, on suhteliselt madalamate normidega.

Arvestades erinevusi tootmistingimustes, põhivahendite kasutamise režiimis ja keskkonnas, mis tingivad põhivahendite kõrgendatud või vähendatud kulumist, kasutatakse vastavaid paranduskoefitsiente. Paranduskoefitsiente kasutatakse tavaliselt ainult kapitaalremondi amortisatsiooninormide puhul, sest kapitaalremondi maht on otseses sõltuvuses põhivahendi füüsilisest kulumisest.

4.3. Amortisatsiooni arvutamine

Amortisatsiooni arvutamise õigsusest oleneb selliste näitajate täpårsus nagu tootmiskulude üldsumma, toodangu

ühiku omahind, kasum jne. Sellepärast tuleb amortisatsiooni määrata väga täpselt.

Amortisatsiooni arvutamisel lähtutakse põhivahendite algmaksumusest ja kehtestatud amortisatsiooninormidest.

Amortisatsiooni arvutatakse üks kord kuus põhivahenditelt, mis on arvel aruandekuu esimeseks kuupäevaks. Sissetulnud põhivahenditelt hakatakse amortisatsiooni arvutama eksploatatsiooni võtmise kuule järgneva kuu esimesest kuupäevast, väljalangenud põhivahenditelt aga lõpetatakse arvutamine väljamineku kuule järgneva kuu esimesest kuupäevast. Amortisatsiooni arvutamist ei katkestata põhivahendite seisu ega remondi ajal.

Varusolevatelt seadmetelt ja transpordivahenditelt arvutatakse amortisatsiooni ainult täielikuks taastamiseks.

Rendile antud põhivahenditelt arvutavad amortisatsiooni rendile andjad.

Elumajadelt arvutatakse amortisatsiooni ainult kapitaalremondiks.

Amortisatsiooni arvutamine toimub põhivahendite kogu tegeliku kasutamisaja jooksul. Amortisatsiooni arvutamine jätkub ka sel juhul, kui põhivahend on amortiseerunud juba saajaprotsendilisel, kuid on veel siiski eksploatatsioonis.

Amortisatsioonieraldiste arvutamine toimub tööstlustabelis 6.

Aruandekuu amortisatsioonieraldiste summa võib leida kahel viisil. Esimese viisi kasutamisel tuleb kõik aruandekuu esimesel päeval ettevõttes olevad põhivahendid rühmitada asukohtade, liikide ja ühtsete amortisatsiooninormide järgi ning arvutada aruandekuu amortisatsioonisumma. See on väga töömahukas, sellepärast kasutatakse niisugust võtet ainult väiksemates ettevõtetes või suuremates ettevõtetes jaanuarikuu amortisatsioonisumma arvutamisel.

Teise viisi kasutamisel lähtutakse eelmise kuu amortisatsioonisummast, mida korrigeeritakse vastavalt põhivahendite liikumisele eelmisel kuul.

Seega aruandekuul arvutatav amortisatsioonisumma võrdub eelmisel kuul arvutatud amortisatsioonisumma pluss amorti-

satsioonisumma eelmisel kuul sissetulnud põhivahenditelt miinus amortisatsioonisumma eelmisel kuul väljalangenud põhivahenditelt.

Amortisatsioonisummade arvutamine toimub ettevõtte allüksuste lõikes.

Amortisatsioonisummad arvutatakse rublades ilma kopikateta.

N ä i d e. Leida montaažitsehhi tööseadmetelt arvutatav amortisatsioonisumma veebruaris. Jaanuarikuus arvutati amortisatsiooni tööseadmetelt 6520 rubla, sellest täielikuks taastamiseks 2608 rubla ja kapitaalremondiks 3912 rubla. Jaanuaris saabus tööseadmeid 16 000 rubla eest (amortisatsiooni aastanorm täielikuks taastamiseks - 3,84 %; kapitaalremondiks - 6,24 %) ning langes välja tööseadmeid 6000 rubla eest (amortisatsiooni aastanorm täielikuks taastamiseks 5,04 % ja kapitaalremondiks 6,96 %).

I. Amortisatsioonisumma jaanuaris saabunud tööseadmetelt:

a) täielikuks taastamiseks $\frac{16\ 000 \cdot 0,32^x}{100} = 51.-$

b) kapitaalremondiks $\frac{16\ 000 \cdot 0,52}{100} = 83.-$

Kokku amortisatsioonisumma $51 + 83 = 134.-$

II. Amortisatsioonisumma jaanuaris väljalangenud tööseadmetelt:

a) täielikuks taastamiseks $\frac{6000 \cdot 0,42}{100} = 25.-$

b) kapitaalremondiks $\frac{6000 \cdot 0,58}{100} = 35.-$

Kokku amortisatsioonisumma $25 + 35 = 60.-$

III. Veebruaris arvutatav amortisatsioonisumma:

a) täielikuks taastamiseks $2608 + 51 - 25 = 2634.-$

b) kapitaalremondiks $3912 + 83 - 35 = 3960.-$

Kokku amortisatsioonisumma $6520 + 134 - 60 = 6594.-$

^x Kuu amortisatsiooninormi leidmiseks tuleb aastanorm jagada 12-ga.

4.4. Põhivahendite kulumi ja amortisatsiooni arvestus

Seoses üleminekuga uuele kulumi arvestamise korrale toimub kulumi arvestamine alates 1. jaanuarist 1975. a. ainult täieliku taastamise osas. Kulumi arvestamisel lähtutakse ainult täielikuks taastamiseks ettenähtud amortisatsiooninormidest. Varasematel aastatel toimus kulumi arvestamine ka kapitaalremondi osas.

Põhivahendite kulumit arvestatakse reguleerival kontraaktiva kontol O2 "Põhivahendite kulum", mis on reguleerivaks kontoks kontole O1 "Põhivahendid". Reguleeriva konto ülesanne seisneb selles, et näidata kontol O1 "Põhivahendid" arvestatud põhivahendite algmaksumuse muutumist. Bilansi koostamisel paigutatakse konto O1 "Põhivahendid" bilansi aktivasse. Reguleeriv konto O2 "Põhivahendite kulum" võimaldab näidata jooksvas arvestuses ja bilansis ühtesid ning samu põhivahendeid kahes hines (algmaksumuses ja jääkmaksumuses). Täielikuks taastamiseks arvutatud amortisatsioonieraldiste summa ulatuses krediteeritakse kontot O2 "Põhivahendite kulum" ja debiteeritakse kontot 85 "Põhikirjafond".

Arvutatud amortisatsioonieraldised lülitatakse toodangu omahinda järgmiste kontode kaudu:

- a) tootmiseseadmete amortisatsioon kontol 24 "Seadmete korrashoid ja ekspuaterimine";
- b) põhitsehhide üldotstarbeliste põhivahendite amortisatsioon kontol 25 "Tsehhikulud";
- c) abitsehhide põhivahendite amortisatsioon kontol 23 "Abitootmine";
- d) tehase üldotstarbeliste põhivahendite amortisatsioon kontol 26 "Tehase üldkulud".

Kui toodangu omahinnas on amortisatsioonil suur osatähtsus või kalkuleerimisel tuuakse amortisatsioon välja eraldi kirjena, siis kantakse see kontole 20 "Põhitootmine".

Arvutatud amortisatsioonieraldised peegelduvad andmikes 12 (kontod 24 ja 25) ja 15 (konto 26) ning žurnaalarde-
ris 10 ja 10/1.

Toodangu omahinda amortisatsioonisummade, s.t. selle toodangu valmistamisel kulunud põhivahendite väärtuse ülekandmisega loome kulunud põhivahendite uuendamiseks vajalike vahendite allika. Seda allikat nimetatakse amortisatsioonifondiks ning arvestatakse passivakontol 86 "Amortisatsioonifond", millel on neli allkontot:

- allkonto 1 "Amortisatsioonieraldised täielikuks taastamiseks";
- allkonto 2 "Amortisatsioonieraldised kapitaalremondiks";
- allkonto 3 "Muud laekumised ja ülekanded põhivahendite täielikuks taastamiseks";
- allkonto 4 "Muud laekumised ja ülekanded põhivahendite kapitaalremondiks".

Amortisatsioonifondi esimest osa (85 - 55 % ulatuses) kasutatakse tsentraliseeritud kapitaalrahastusteks ja kantakse üle Ehituspanka. 15 - 45 % sellest fondist jääb ettevõtte käsutusse ning kantakse üle tootmise arendamise fondi. Selle osa suurus on diferentseeritud tööstusharude ja ettevõtete kaupa ning sõltub põhivahendite struktuurist ja nende tehnilisest seisundist. Neid vahendeid säilitatakse erikontol Riigipangas, s.o. konto 54 "Kapitaalrahastuste pangakonto" allkontol 1 "Tootmise arendamise fondi vahendid".

Amortisatsioonifondi teine osa jääb ettevõtte käsutusse, mida kulutatakse nii kapitaalremondiks kui ka põhivahendite moderniseerimiseks. Neil juhtudel, kui see on majanduslikult otstarbekas, võib ettevõtte kapitaalremondi tegemise asemel soetada uusi põhivahendeid kapitaalremondiks ettenähtud amortisatsioonieraldiste arvel. Kapitaalremondiks määratud amortisatsioonieraldiste ratsionaalsemaks kasutamiseks kannab ettevõtte kuni 10 % nende üldsummast üle kõrgemalseisvale organile reservi moodustamiseks, et abistada neid ettevõtteid, kellel kapitaalremondi tegemiseks pole küllaldaselt oma vahendeid.

Kapitaalremondiks ettenähtud amortisatsioonieraldised kantakse üle erikontole Riigipangas, s.o. konto 55 "Muud pangakontod" allkontole 1 "Kapitaalremondi erikonto". Kapitaalremondi erikonto Riigipangas avatakse ettevõttele tingi-

musel, kui kapitaalremondiks ettenähtud vahendite summa ületab 15 tuh. rbl. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 3. aprilli 1967. a. määrusega nr. 280 ettevõtetele paremate võimaluste andmiseks nende käsutuses olevate rahaliste vahenditega ma-nööverdamiseks on Riigipangal lubatud sulgeda kõrgemalseisva organi taotlusel kapitaalremondi erikontosid. Kapitaalremondiks ettenähtud vahendite kulutamine arvelduskontolt peab toimuma vastavalt finantsplaanile kõrgemalseisva organi kontrolli all.

Amortisatsioonifondi analüütiline arvestus toimub žurnaalorderis nr. 10/1.

Igakuulise põhivahendite kulumi ja amortisatsiooni arvutamise töötlustabeli alusel koostatakse järgmised laused:

- 1) põhivahendite kulumi arvestamise kohta;
- 2) põhivahendite amortisatsiooni arvestamise kohta;
- 3) arvutatud amortisatsioonifondi kasutamise arvestamise kohta.

Põhivahendite kulumi ja amortisatsiooni arvestust kontodel selgitavad alljärgnev näide ja selle põhjal koostatud kontode korrespondeerivuse skeem (vt. skeem 3).

N ä i d e. Ettevõttes arvutati juunikuus amortisatsiooni 10 120 rubla:

- 1) põhitsehhide tootmisseadmetelt 6590 rubla;
- 2) põhitsehhide muudelt põhivahenditelt 1160 rubla;
- 3) abitsehhide põhivahenditelt 1470 rubla;
- 4) ettevõtte üldotstarbelistelt põhivahenditelt 900 rubla.

Arvutatud amortisatsioonist on määratud kapitaalmahutusteks 4200 rubla ja kapitaalremondiks 5920 rubla. Ettevõttel on lubatud täielikuks taastamiseks ettenähtud amortisatsioonifondist 30 % eraldada tootmise arendamise fondi. Kapitaalremondiks määratud amortisatsioonifondist eraldab ettevõtte 10 % ministeeriumi reservi.

Nende operatsioonide kajastamiseks koostatakse järgmised laused:

1) amortisatsiooni kandmise kohta tootmiskuludesse		
deebet 24 "Seadmete korrashoid ja ekspluateerimine"		6590.-
deebet 25 "Tsehhikulud"		1160.-
deebet 26 "Tehase üldkulud"		900.-
deebet 23 "Abitootmine"		1470.-
kreedit 86 "Amortisatsioonifond"		
sealhulgas:		
allkonto 1 "Amortisatsioonieraldised täielikuks taastamiseks"		4200.-
allkonto 2 "Amortisatsioonieraldised kapitaalremondiks"		5920.-
2) põhivahendite kulumi arvestamine		
deebet 85 "Põhikirjafond"		4200.-
kreedit 02 "Põhivahendite kulum"		4200.-
3) reservi arvestamine ministriumile (10 % 5920-st)		
deebet 86 "Amortisatsioonifond"		
allkonto 2 "Amortisatsioonieraldised kapitaalremondiks"		592.-
kreedit 78 "Ametkonnasisesed jooksvad arveldused"		592.-
4) täielikuks taastamiseks ettenähtud amortisatsioonieraldistest kindlaksmääratud osa ülekanndamine tootmise arendamise fondi (30 % 4200-st)		
deebet 86 "Amortisatsioonifond"		
allkonto 1 "Amortisatsioonieraldised täielikuks taastamiseks"		1260.-
kreedit 87 "Ergutus- ja erifondid"		
allkonto 3 "Tootmise arendamise fond"		1260.-
5) amortisatsioonifondi vahendite ülekanndamine arvelduskontolt		
a) Ehituspangale põhivahendite täielikuks taastamiseks ettenähtud amortisatsioonifondi vahendid		
deebet 86 "Amortisatsioonifond"		
allkonto 1 "Amortisatsioonieraldised täielikuks taastamiseks"		2940.-

kreedit 51 "Arvelduskonto"	2940.-
b) kapitaalvahutuste pangakontole tootmise arendamise fondi vahendid	
deebet 54 "Kapitaalvahutuste pangakonto"	
allkonto 1 "Tootmise arendamise fondi vahendid"	1260.-
kreedit 51 "Arvelduskonto"	1260.-
c) kapitaalremondi erikontole põhivahendite kapitaalremondiks ettenähtud amortisatsioonifondi vahendid	
deebet 55 "Muud pangakontod"	
allkonto 1 "Kapitaalremondi erikonto"	5920.-
kreedit 51 "Arvelduskonto"	5920.-
6) kapitaalremondiks määratud amortisatsioonifondi vahendite ülevõtmine kõrgemalseisva organi reservi ¹	
deebet 78 "Ametkonnasisesed jooksvad arveldused"	592.-
kreedit 55 "Muud pangakontod"	
allkonto 1 "Kapitaalremondi erikonto"	592.-

¹ M ä r k u s. Kapitaalremondiks määratud amortisatsioonifondi vahendite ülevõtmine kõrgemalseisva organi reservi võib toimuda ka arvelduskontolt. Sel juhul koostatakse lausend"

 deebet 78 "Ametkonnasisesed jooksvad arveldused",
 kreedit 51 "Arvelduskonto".

Kontode korrespondeerivus põhivahandite kulumi ja amortisatsioonide arvestamisel

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 51</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>Saldo</td> <td>5) 10120</td> </tr> </table>	D 51	K	Saldo	5) 10120	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 54/1</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>5b) 1260</td> <td></td> </tr> </table>	D 54/1	K	5b) 1260		<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 87/3</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>4) 1260</td> <td></td> </tr> </table>	D 87/3	K	4) 1260		<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 86/1</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>4) 1260</td> <td>1) 4200</td> </tr> </table>	D 86/1	K	4) 1260	1) 4200	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 23</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>1) 1470</td> <td></td> </tr> </table>	D 23	K	1) 1470	
D 51	K																							
Saldo	5) 10120																							
D 54/1	K																							
5b) 1260																								
D 87/3	K																							
4) 1260																								
D 86/1	K																							
4) 1260	1) 4200																							
D 23	K																							
1) 1470																								
	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 55/1</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>50) 5920</td> <td>6) 592</td> </tr> </table>	D 55/1	K	50) 5920	6) 592	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 78</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>6) 592</td> <td>3) 592</td> </tr> </table>	D 78	K	6) 592	3) 592	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 86/2</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>3) 592</td> <td>1) 5920</td> </tr> </table>	D 86/2	K	3) 592	1) 5920	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 24</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>1) 6590</td> <td></td> </tr> </table>	D 24	K	1) 6590					
D 55/1	K																							
50) 5920	6) 592																							
D 78	K																							
6) 592	3) 592																							
D 86/2	K																							
3) 592	1) 5920																							
D 24	K																							
1) 6590																								
	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 50</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>50) 5920</td> <td>6) 592</td> </tr> </table>	D 50	K	50) 5920	6) 592	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 25</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>1) 1160</td> <td></td> </tr> </table>	D 25	K	1) 1160		<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 26</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>1) 900</td> <td></td> </tr> </table>	D 26	K	1) 900										
D 50	K																							
50) 5920	6) 592																							
D 25	K																							
1) 1160																								
D 26	K																							
1) 900																								
	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">D 85</td> <td style="width: 50%; border-bottom: 1px solid black;">K</td> </tr> <tr> <td>Saldo</td> <td>2) 4200</td> </tr> </table>	D 85	K	Saldo	2) 4200																			
D 85	K																							
Saldo	2) 4200																							

3. PÕHIVAHENDITE REMONDIKULUDE ARVESTUS

Põhivahendite töökorras hoidmine nõuab nende perioodilist remontimist. Remondivajadus tuleneb põhivahendite üksik- osade ebaühtlasest kulumisest, juhuslikest vigastustest ja avariidest. Remondi eesmärgiks on vähendada põhivahendite kulumist või osaliselt taastada kulumise tõttu kaotatud omadusi.

Remonditööde mahu ja iseloomu järgi eristatakse kapital- ja jooksvat remonti.

J o o k s v a r e m o n d i all mõistetakse põhivahendite üksikute sõlmede ja detailide vahetamist või parandamist. Real juhtudel on põhivahendite jooksev remont juhusliku iseloomuga ja seda ei ole võimalik varakult ette näha.

K a p i t a a l r e m o n d i k s nimetatakse põhivahendite paljude kulunud sõlmede ja detailide või tähtsamate osade ja konstruktsioonide vahetamist või remontimist.

Kapitaal- või jooksva remondi tööde loetelu määratakse kõrgemalseisva organi poolt vastavalt tootmisharu iseärasustele ja põhivahendite kasutamise tingimustele.

Remondi liigist oleneb remondikulude finantseerimise allikas.

Kapitaal- ja jooksva remondi kulusid arvestatakse eraldi, sest neil on erinevad finantseerimise allikad.

Kuna kapitaalremont on põhivahendite osalise taastamise vormiks, siis tehakse kapitaalremonti spetsiaalse, igas kuus selleks otstarbeks eraldatavate vahendite allika - amortisatsioonifond kapitaalremondiks - arvel. Ettevõtte võib kapitaalremondi finantseerimiseks kasutada ka muid allikaid (ergutus- ja erifondidest kapitaalremondiks suunatud summad, kõrgemalseisva organi reservi ümberjaotamine, pangalaenu jm.).

Jooksev remont tehakse ettevõtte käibevahendite arvel, sellega seotud kulud lisatakse toodangu omahinda kaudsete kulude kaudu.

Põhivahendite õigeaegne ja kvaliteetne remont kaitseb neid enneaegse **kulumise** eest, likvideerib või vähendab masinate ja seadmete seisakuid ning avariisid, kindlustab normaalse töö tootmisprotsessis.

Ettevõtetes tuleb pöörata suuremat tähelepanu põhivahendite remondimajandusele. Remontide efektiivsus oleneb eelkõige järgmistest asjaoludest: 1) töömahukate tööde mehhaniseerimisest; 2) materiaal-tehnilise varustamise parandamisest; 3) moraalselt kulunud seadmete õigeaegsest asendamisest uutega või nende moderniseerimisest.

Remontida võib kas majanduslikul teel või töövõtu korras.

5.1. Kapitaalremondi kulude arvestus

Kapitaalremonti tehakse kindlaksmääratud perioodide järel - paljudes tööstusharudes üks kord aastas või isegi harvemini.

Kapitaalremondi mahu ja maksumuse määrab remonditava põhivahendi ülevaatus, mille alusel koostatakse defektide andmik ja määratakse kapitaalremondi eelarveline maksumus. Objekti remonti andmine ja remondist vastuvõtmise vormistatakse üleandmise-vastuvõtmise aktiga.

Kapitaalremondi kulusid arvestatakse kontol O3 "Kapitaalremont". See on kalkulatsioonikonto. Deebetisse kirjeldatakse põhivahendite kapitaalremondi kulud, kuna krediti kaudu kantakse maha lõpetatud kapitaalremondi kulud vastavate allikate arvel. Konto O3 "Kapitaalremont" analüütilist arvestust peetakse üksikute põhivahendite lõikes inventarikaartidel ning žurnaalorderis 10/1.

Kapitaalremondi tegemine majanduslikul teel ettevõtte remondi-mehaanikatsehi poolt on tootmisprotsess ja selle kulude arvestus on analoogiline toodangu tootmiskulude arvestusega.

Kapitaalremondi otsesed kulud kogutakse eelnevalt kontole 23 "Abitootmine". Kaudsed kulud kantakse kontodele 25 "Tsehhikulud" ja 26 "Tehase üldkulud", hiljem toimub nende ülitamine põhivahendite remondi maksumusse. Kapitaalremondi lõpetamisel kirjendatakse seadmete ja transpordivahendite kapitaalremondi maksumus kontolt 23 "Abitootmine" kontole 46 "Realiseerimine", kuna nende põhivahendite kapitaalremondiga seotud tööde maksumus arvatakse ettevõtte kogu- ja kaubatoodangusse. Seejärel kirjendatakse kapitaalremondi maksumus kontolt 46 "Realiseerimine" kontole 03 "Kapitaalremont". Muude põhivahendite (näiteks hoonete) kapitaalremondi maksumus kirjendatakse kohe kontolt 23 "Abitootmine" kontole 03 "Kapitaalremont". Lõpetatud kapitaalremondi kulud kantakse pärast aktide kinnitamist maha kontolt 03 "Kapitaalremont" vastavate allikate arvel, vähendades kapitaalremondiks ettenähtud amortisatsioonifondi.

Majanduslikul teel tehtava kapitaalremondi kulude arvestuse kohta toome näitena järgmised operatsioonid, mida kajastab skeem 4.

Kapitaalremondi tegemine t ö ö v ö t u k o r r a s .
Antud juhul teeb remonditöid tööettevõtja väljastpoolt (ehitus-remondivalitsus, remonditehas jt.) vastavalt tellijaga sõlmitud lepingule. Lõpetatud tööd antakse tellijale üle objekti üleandmise-vastuvõtu aktiga, mille alusel tööettevõtja koostab arve. Tööettevõtja arve aktsepteerimisel arves näidatud kapitaalremondi maksumus kirjendatakse vahetult konto 03 "Kapitaalremont" deebetisse, kusjuures krediteeritakse kontot 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega". Töövõtu korras tehtava kapitaalremondi arvestust iseloomustab skeem 5.

Käesoleval ajal on ettevõtetel lubatud vananenud põhivahendite kapitaalremondi asemel muretseda kapitaalremondiks ettenähtud amortisatsioonieraldiste arvel uusi seadmeid, kui nende seadmete muretsemine on majanduslikult otstarbekam vanade seadmete remondist.

Kontode korrespondeerivus majanduslikul teel tehtava seadmete
või transpordivahendite kapitaalremondi korral

D	08	K	D	23	K	D	46	K	D	03	K	D	86/2	K
	1) 10000		1) 21600	2) 21600	3) 21600	3) 21600	4) 21600	4) 21600	4) 21600	4) 21600	4) 21600			
D	70	K												
	1) 6000													
D	69	K												
	1) 600													
D	25	K												
	1) 3000													
D	26	K												
	1) 2000													

D	55/1	K	D	51	K
Saldo	5) 21600	5) 21600			

Operatsioonide sisu.

1. Kapitaalremondi kulude kogumine.
2. ja 3. Remonditud seadmete vastuvõtmine ebitootmiselt.
4. Lõpetatud kapitaalremondi maksumuse mahakandmine.
5. Kapitaalremondiks kulutatud põhitegevuse vahendite taastamine.

Kontode korrespondeerivus töövõtu korras tehtava
kapitaalremondi korral

D	55/1	K	61	D	60	K	03	D	86/2	K
Saldo	1) 150	1) 150	3) 150	2) 1200	2) 1200	5) 1200	5) 1200			
	4) 1050		4) 1050							

Operatsioonide sisu.

1. Töõettevõtjale avansi andmine.
2. Töõettevõtja poolt lõpetatud kapitaalremondi kohta esitatud arve aktsepteerimine.
3. Töõettevõtjale varem antud avansi kinnipidamine.
4. Töõettevõtja arve tasumine.
5. Lõpetatud kapitaalremondi maksumuse mahakandmine.

5.2. Jooksva remondi kulude arvestus

Jooksvat remonti tehakse põhivahenditele tavaliselt ilma tootmisprotsessi pikemaks ajaks katkestamata. Jooksva remondiga seotud kulud lülitatakse toodangu omahinda samal perioodil, mil tehti remonti. Jooksva remondi kulud kinnitatud eelarvete piires kaetakse käibevahendite arvel ja lülitatakse toodangu omahinda kaudsete kulude kaudu.

Jooksvat remonti tehakse ettevõtetes peamiselt majanduslikul teel. Ainult üksikutel juhtudel toimub see töövõtu korras.

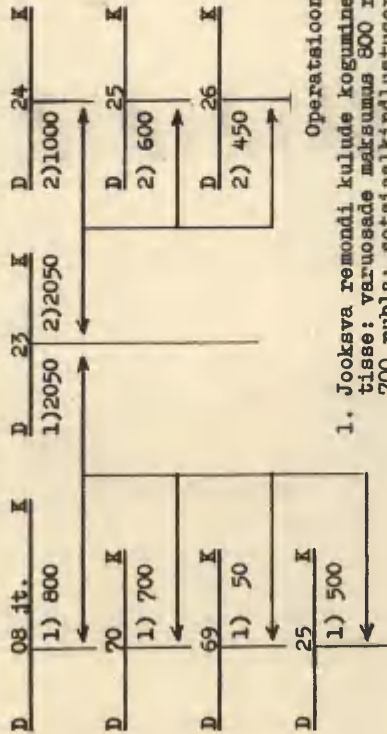
Jooksva remondi tegemisel majanduslikul teel ettevõtte remonditsehhi poolt arvestatakse remondikuluseid esialgu kontol 23 "Abitootmine". Pärast remondi lõpetamist kantakse remondikulud sellelt kontolt vastavatele tootmiskulude kontodele. Sõltuvalt sellest, milliseid põhivahendeid remonditi, kontole 24 "Seadmete korrashoid ja eksploateerimine", kontole 25 "Tsehhikulud", kontole 26 "Tehase üldkulud" jt. (vt. skeem 6).

Kui jooksva remondi kulud on ebaühtlased, siis toimub eelnevalt nende reserveerimine. Sellisel juhul kantakse jooksva remondi kulud igal kuul toodangu omahinda normatiivselt, debiteerides vastavaid tootmiskulude kontosid ja krediteerides kontot 89 "Eelseisvate kulude ja maksete reserv". Tegelikud jooksva remondi kulud kogutakse samuti konto 23 "Abitootmine" deebetisse ning jooksva remondi tegelike kulude summaga debiteeritakse kontot 89 "Eelseisvate kulude ja maksete reserv" ja krediteeritakse kontot 23 "Abitootmine". Kui tegelikud kulud ületavad arvestatud reservi, siis vahe kantakse kontole 31 "Tulevaste perioodide kulud", kust toimub hiljem nende korvamine.

Kui remonti teevad põhitsehhi remonditöölised, siis kontot 23 "Abitootmine" ei kasutata. Jooksva remondi kulud kantakse kohe tootmiskulude kontodele.

Jooksva remondi kulud peegelduvad andmikes 12, 15 ja žurnaalorderis 10.

Kontode korrespondeerivus põhivahendite jooksva remondi korral,
kui jooksvat remonti teeb remonditsehh aasta läbi ühtlaselt

Operatsioonide sisu.

1. Jooksva remondi kulude kogumine konto 23 "Abitootmine" deebetisse: varuosade maksumus 800 rubla; töötasu remonditööde eest 700 rubla; sotsiaalkindlustuseraldised töötasult 50 rubla; abitsehhi üldkulud, mis kantakse jooksva remondi maksumusse, 500 rubla.
2. Jooksva remondi kulude jaotamine tarbijate vahel: põhitsehhi tootmisseedmete jooksev remont 1000 rubla; põhitsehhi muude põhivahendite jooksev remont 600 rubla; üldtehaselise tähtsusega põhivahendite jooksev remont 450 rubla.

6. PÕHIVAHENDITE VÄLJAMINEKU ARVESTUS

Põhivahendite ettevõttest väljalangemise põhjusteks on nende likvideerimine täieliku kulumise või edasiseks kasutamiseks kõlbmatuse tõttu, hävimine loodusõnnetuste tagajärjel, tasuta üleandmine seadusega kindlaksmääratud korras teistele ettevõtetele, mittevajalike põhivahendite realiseerimine, põhivahendite puudujäägid.

L i k v i d e e r i m i s e all mõistetakse põhivahendi väljalangemist nende kõlbmatuks muutumise või täieliku kulumise tõttu. Likvideerimisel antud põhivahendi eksisteerimine ettevõttes lõpeb ja see on tavaliselt seotud põhivahendi demonteerimisega.

Igas ettevõttes luuakse alaliselt tegutsev komisjon põhivahendite edasise kasutamise kindlakstegemiseks. Mahakantava põhivahendi kohta koostab komisjon kehtestatud vormi kohase nn. likvideerimisakti (tüüpvorm OS-4, vt. lisa 6). Aktis tuuakse mahakantavat põhivahendit iseloomustavad andmed (valmistamise või ehitamise aasta, ettevõttesse saabumise päev, algmaksumus, kulumi summa, tehtud kapitaalremontide arv jne.), esitatakse üksikasjalikud põhivahendi väljalangemise põhjused, põhidetallide, -sõlmede ja -konstruktsioonide seisukord ning põhjendatakse nende taastamise võimatust või ebaotstarbekust. Kui põhivahend likvideeritakse enneaegse kulumise, avarii või loodusõnnetuse tõttu, tuleb aktile lisada ära kirjad dokumentidest, mis selgitavad mahakandmise põhjusi koos süüdlaste suhtes rakendatud abinõude näitamisega.

Pärast akti kinnitamist on vaja mahakantud põhivahendid demonteerida, lammutada jne. ning akti vastavas osas fikseerida põhivahendi likvideerimise tulemused, s.o. näidata lik-

videerimisel saadud materiaalseste väärtuste nimetused, kogused, hind, summa jt. andmed.

Põhivahendite mahakandmise aktid antakse üle raamatupidamisele, kus nende alusel tehakse põhivahendite arvestusregistrites sissekanded inventariobjektide väljamineku kohta.

Põhivahendi likvideerimine on tavaliselt seotud mitmesuguste kuludega, nagu töötasu hoonete, ehitiste lammutamise, masinate ja seadmete demonteerimise jt. tööde eest, autotranspordi teenused jne. Samal ajal võib ettevõtte saada põhivahendi likvideerimisest ka tulusid, nagu saadud kasutamiskõlblike materiaalseste väärtuste ning vanametalli maksumus. Seoses uue majandamise süsteemiga võivad ettevõtted kõrgemalseisva organi loal selle tulu, mis on jäänud likvideerimistulude ja -kulude vahena, kanda tootmise arendamise fondi ning kasutada väljalangenud põhivahendite asendamiseks.

Ettevõtted kannavad maha ka mittetäielikult amortiseerunud põhivahendeid. Amortiseerumata põhivahendite osa annab kahjumit, mis kehtivate eeskirjade kohaselt tuleb kanda ettevõtte finantstulemusesse. Et likvideerimiskahjumit välja arvutada, on vaja mahakantavate põhivahendite jääkmaksumusele liita likvideerimiskulud ja lahutada likvideerimisest saadud tulud. Kahjum mittetäielikult amortiseerunud põhivahendite likvideerimisest kirjendatakse konto 99 "Kasumid ja kahjumid" deebetisse, kusjuures krediteeritakse kontot 85 "Põhikirjafond". See suurendab ettevõtte vastutust põhivahendite heaperemeheliku kasutamise eest. Ettevõtte finantstulemusesse ei kanta kahjumit elamute likvideerimisest, loodusõnnetuse tagajärjel väljalangenud amortiseerumata põhivahenditelt ja seadmete asendamisest, mis toimub kooskõlas uue tehnika juurutamise plaaniga. Sellisel juhul ei kanta likvideerimiskahjumit maha, vaid selle võrra vähendatakse põhikirjafondi. Viimastel aastatel on valitsuse otsusega piiratud likvideerimiskahjumi kandmist ettevõtte finantstulemusesse. See on tingitud vajadusest stimuleerida ettevõtet maha kandma temale kasutamiseks mittevajalikke seadmeid ja vanametalli üleandmist.

Kui mõne põhivahendi puhul täielikuks taastamiseks ar-

vestatud kulumis summa on algmaksumusest suurem, võetakse kulumis summaks mahakantava põhivahendi algmaksumus.

Põhivahendite üleandmisel teistele ettevõtetele valit-
suse otsuse või kõrgemalseisva organi korraldusel koostatak-
se üleandmise ja vastuvõtmise akt. Selle dokumendi alusel
kantakse üleantud põhivahendid maha algmaksumusega, milleks
debiteeritakse kontot 85 "Põhikirjafond" ja krediteeritakse
kontot 01 "Põhivahendid". Samaaegselt kantakse maha ka üle-
antud põhivahenditelt arvestatud kulum, kusjuures debiteeri-
takse kontot 02 "Põhivahendite kulum" ja krediteeritakse kon-
tot 85 "Põhikirjafond".

Üleantud põhivahendi inventarikaart eemaldatakse karto-
teegist.

Seoses uue planeerimise ja materiaalse süsteemi raken-
damisega laiendati ettevõtete õigusi põhivahendite realiseer-
imisel. Ettevõtte võib teistele ettevõtetele realiseerida te-
male mittevajalikke põhivahendeid, kui kõrgemalseisv organ
loobub nende põhivahendite ümberjaotamisest ja kui ühe kuu
jooksul ei saabu teatele vastust.

Põhivahendeid realiseeritakse kehtivates hulgihindades,
maha arvatud kulum.

Kulud, mis on seotud liigsete põhivahendite realiseeri-
misega, kantakse põhikirjafondi vähendamiseks.

Põhivahendite realiseerimise arvestus on analoogiline
põhivahendite likvideerimise arvestusega. Põhivahendite rea-
liseerimisest saadav sissetulek, millest on maha arvatud põ-
hivahendi likvideerimisega seoses olevad kulud, kantakse
tootmise arendamise fondi. Põhivahendite müügist arveldus-
kontole laekunud vahendid kantakse konto 54 "Kapitaalmahu-
tuste pangakonto" allkontole 1 "Tootmise arendamise fondi
vahendid".

Põhivahendite väljamineku arvestus kajastub žurnaalar-
deris nr. 13.

Kontode korrespondeerivus põhivahendi
likvideerimisel

D	01	K	D	85	K	D	02/1	K
	1)	12000	1)	12000	1a)	10600	1a)	10600
D	70	K				D	05	K
	2)	100	2)	500	3)	1050	3)	700
D	69	K				D	06	K
	2)	10				3)	150	
D	60	K				D	08	K
	2)	370				3)	200	
D	05	K				D	99	K
	2)	20			5)	850	5)	850
D	87/3	K						
	4)	550	4)	550				

Operatsioonide sisu.

1. Likvideeritud põhivahendi algmaksumuse mahakandmine.
- 2a. Likvideeritud põhivahendi kulumi mahakandmine.
2. Põhivahendi likvideerimisega seotud kulude arvestus.
3. Põhivahendi likvideerimisel saadavate tulude arvestus.
4. Põhivahendi likvideerimisel saadud tulude ja kulude vahe üleandmine tootmise arendamise fondi (1050 - 500).
5. Põhivahendi likvideerimiskahjumi üleandmine finantstulemustesse (12 000 + 500 - 10 600 - 1050).

Inventarikaardi pöördkülg

Objekti lühike individuaalne iseloomustus
Краткая индивидуальная характеристика объекта

Konstruktivelementide ja tekte tunnuste nimetus, mis iseloomustavad objekti (mittevajalik maha kriipsutada) Наименование конструктивных элементов и других признаков, характеризующих объект (необязательно зачеркнуть)	Materjalid, mõõtmised ja muud testid — Материалы, размеры и прочие сведения				
	põhiobjekt основной объект	tähtsamad juurdeehitused, seadised ja tarvikud, mis kuuluvad põhiobjekti juurde важнейшие пристройки, приспособления и принадлежности относящиеся к основному объекту			
		alipetus подпостройка	nimetus наименование	nimetus наименование	nimetus наименование
1. Vundament, alus Фундамент, основание					
2. Seinad, sambad, loed Стены, колонны, опоры					
3. Katust Крыша (крыша)					
4. Maht välise mõõtmise järgi m ³ , üldine pindala m ² , elamispiind m ² , mahitlus, ulatus — m Объем по наружному обмеру м ³ , общая площадь м ² , жилая пло- щадь м ² , емкость, протяженность — m					
5. _____					
6. _____					

Kaardi täidis _____
Карточку заполнил _____

197 — a./r.

ametikoht, perekonnanimi, allkiri — должность, фамилия, и. о., _____

Masinate, seadmete jm. inventarikaardi pöördkülg

Objekti staatuse ümberpaigutus — Взаимное перемещение объекта					
staateliht накладная		kuhu [osaühik, tsehh, jaotukond jne.] участок [отдела, цеха, участка и т. д.]	staateliht накладная		kuhu [osaühik, tsehh, jaotukond jne.] участок [отдела, цеха, участка и т. д.]
kuupäev дата	№		kuupäev дата	№	

Objekti isiklike individuaalse iseloomustuse Краткая индивидуальная характеристика объекта

Tunnuste nimetus, mida iseloomustavad objekti Nomenclature признаки, характерную для объекта	Põhiojekt Основной объект	Tähtsamad asjadused ja tingimused, mis kuuluvad põhiojekti kirjeldusse Важнейшие обстоятельства и принадлежности, относящиеся к основному объекту			
		Kõikjal везде	Kõikjal везде	Kõikjal везде	Kõikjal везде

Kaardi tähta 19__ a. r.
Карту. чму. ввода на

alku, amet, perekonnanime — фамилия, должность, фамилия
Классификация (ш. Тел. 11)

Põhivahendi vastuvõtu-üleandmise akt (OS-1).

ettevõtte organisatsioon

Tüüpvorm nr. OS-1

PÕHIVAHENDITE VASTUVÕTU-ÜLEANDMISE

Kinnitan:

AKT NR.

juhataja allkiri

197 a.

197 a.

Kuu	Kuupäev	Inventari nr.	Deebet			Kreedit			Algväärtus	Amortisatsiooni- normid	
			tehh. osakond	finantsiline konto	analüütilise arvestuse difer	tehh. osakond	finantsiline konto	analüütilise arvestuse difer		hüvitus- tagustami- ne	kapitaal- remondiks

Komisjon koosseisus:

ametikoht, perekonnanimi

korralduse (käskkirja) alusel

197 a. Nr. _____

teostas ülevaatuse

objekti nimetus

ekspluatatsiooni vastuvõtava (üleantava)

Vastuvõtu (üleandmise) momendil objekt asub

objekti asukoht

Ehituse _____ aasta 197 a.
VäljalaskePass _____ Nr. . . .
Joonis

Kulumise summa rub. _____

AAR KOITMISEKS

Põhivahendite vastuvõtu-üleandmise akti pöördkülg

Objekti lühike iseloomustus: _____

Objekt tehnilistele tingimustele vastab
ei vasta

_____ näidata, mis nimelt ei vasta

lõpulevimine ei ole vajalik on vajalik näidata, mis nimelt on vajalik

Objekti katsetamise tulemused: _____

Komisjoni otsus: _____

Lisad _____
objekti tehnilise dokumentatsiooni loetelu —

Komisjoni liikmete allkirjad:

Käesolevas aktis loetletud põhivahendite objektid _____

võttis vastu _____
allkiri, amet, perekonnanimi

andis ära _____
allkiri, amet, perekonnanimi

_____ 197 a.
Raamatupidamise märged _____

_____ kaardi avamise või sissekande kohta raamatus

Pea- (vanem-) raamatupidaja _____
allkiri

Põhivahendi likvideerimise akt (OS-4).

ettevõtte, organisatsiooni — предпринятие, организация

Таблицы № OS-4
Типовая Ф № OS-4

POHIVAHENDITE LIKVIDEERIMISE
КЛИНТАТ: _____
Утврждаю: _____

АКТ № _____
Жаhtaja allkirj
подпись: _____

О ЛИКВИДАЦИИ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ

от _____ 196__ а/г _____ 196__ а/г.

№ п/п	Место	Внутреннее наименование	Инвентарный номер	Ущерб — (субт)		Аварии — (ариди)		Аварийная стоимость	Аварийная стоимость	Аварийная стоимость	Аварийная стоимость
				По факту	По плану	По факту	По плану				

Komisjon koosseisus
Комиссия в составе: _____
ametikoht, järjekorranumbrid — должность, фамилия

määratud käskkirjaga (korraldusega)
назначенная приказом (распоряжением)

от _____ 196__ а. № _____
г. № _____ на основании _____

vaatas üle
осмотрела _____
objekti nimetus — наименование объекта

Ja leids, et see kuulub likvideerimisele järgmistel põhjustel:
и нашла его подлежащим ликвидации (разборке) по следующим основаниям:

1. Ehitamise või valmistamise aastal 196__ а.
1. Год изготовления или постройки _____ г.
2. Toodi ettevõttesse _____ 196__ а.
2. Поступила на предприятие _____ г.
3. Antud eksploatatsiooni _____ 196__ а.
3. Введена в эксплуатацию в _____ мес-месы _____ г.
4. Tehnid kapitalremonte _____ summas rubl.
4. Капитальных ремонтов произведено _____ количество на сумму руб.
5. Tehniline seisukord ja likvideerimise põhjused
5. Техническое состояние и причины ликвидации

6. Komisjoni otsus: _____
6. Заключение комиссии:

Lisa: Lisatud dokumentide nimekirj.
Приложение: перечень прилагаемых документов.

Komisjoni liikmete
allkirjad:
Подпись членов
комиссии

AKT KOHIVAHENDITE LIKVIDEERIMISE

Põhivahendite sisemise ümberpaigutuse saateleht (OS-2).

Tõlvvorm nr. OS-2 — Типовая ф. № ОС-2

ettevõtte, organisatsioon — предприятие, организация

SAATELEHT nr. _____ PÕHIVAHENDITE SISEMISE ÜMBERPAIGUTUSE KONTA
 НАКЛАДНАЯ № _____ НА ВНУТРЕННЕЕ ПЕРЕМЕЩЕНИЕ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ
 от _____ 197__ а./г.

АЛЛ КÕТМISEKS — ПОЛЕ ДЛЯ ПОДПИСКИ

Araandja _____
 Слатчик _____ amet. perekonnanimi — должность, фамилия

osakond, tsehh, jaoskond, farm j. m. s. — отдел, цех, участок, ферма и т. п.

Saaja _____
 Получатель _____ amet. perekonnanimi — должность, фамилия

osakond, tsehh, jaoskond, farm j. m. s. — отдел, цех, участок, ферма и т. п.

Alus _____
 На основании _____
 Objekt _____
 Объект _____ objekti nimetus — наименование объекта

Inventari nr. _____ Eslaigne maksumus rubl.
 Инвентарный № _____ Первоначальная стоимость руб.

Objekti tehnilise seisukorra lühike iseloomustus
 Краткая характеристика технического состояния объекта

Andis ara _____ Võttis vastu _____
 Сдал _____ Принял _____
 allkiri — подпись allkiri — подпись

Arvestuskaardil (raamatus) on nimetatud objekti ümberpaigutus märgitud.
 В карточке учета (книге) перемещение означенного объекта отмечено.

_____ 197__ а./г. Raamatupidaja _____
 Бухгалтер _____ allkiri — подпись

Kasutatud kirjandus

- Eigi, K. Põhivahendite kulumine ja remondi ökonoomika. Tallinn, 1968.
- Linnaks, E., Ruuvet, A., Sarapik, J., Soonik, E. Tööstusraamatupidamine. Tallinn, 1974.
- NSV Liidu Rahandusministeerium. Raamatupidamise kontoplaan ja selle rakendamise juhend. Tallinn, 1971.
- Sarapik, J. Tööstusraamatupidamise praktikum. Põhivahendite arvestus. ТРІ rotaprint, 1972.
- Бражник А.С., Щеглов Б.С. Справочное пособие по бухгалтерскому учету в промышленном предприятии. Минск, 1972.
- Маргулис А.Ш. Бухгалтерский учет в отраслях народного хозяйства. М., 1973.
- Марченко А.К. Бухгалтерский учет в промышленности. Минск, 1972.
- Рабинович Х.А. Учет основных фондов в новых условиях. М., 1972.
- Станков П.А. Методическая разработка по учету основных средств (фондов). Л., 1971.

S i s u k o r d

Eessõna	2
1. PÕHIVAHENDID JA NENDE OSA TOOTMISPROTSESSIS	3
1.1. Põhivahendite majanduslik olemus	3
1.2. Põhivahendite klassifikatsioon	4
1.3. Põhivahendite hindamine.	10
1.4. Põhivahendite kasutamise efektiivsusest.	13
2. PÕHIVAHENDITE ARVESTUSE ORGANISEERIMINE JA ARVESTUSE SE ÜLESANDED.	15
3. PÕHIVAHENDITE SISSETULEKU ARVESTUS	19
4. PÕHIVAHENDITE KULUMI JA AMORTISATSIOONI ARVESTUS.	22
4.1. Põhivahendite kulumise olemus	22
4.2. Amortisatsiooni olemus	23
4.3. Amortisatsiooni arvutamine	25
4.4. Põhivahendite kulumi ja amortisatsiooni ar- vestus	28
5. PÕHIVAHENDITE REMONDIKULUDE ARVESTUS	34
5.1. Kapitaalremondi kulude arvestus	35
5.2. Jooksva remondi kulude arvestus	39
6. PÕHIVAHENDITE VÄLJAMINEKU ARVESTUS	41
Lisad	
Lisa 1. Hoonete ja ehitiste inventarikaart (OS-6)	45
Lisa 2. Masinate, seadmete jm. inventarikaart (OS-7)	47
Lisa 3. Põhivahendite rühma-inventarikaart (OS-9)	49
Lisa 4. Põhivahendite inventarinimestik (OS-13)	51
Lisa 5. Põhivahendi üleandmise ja vastuvõtmise akt (OS-1)	52
Lisa 6. Põhivahendi likvideerimise akt (OS-4)	54
Lisa 7. Põhivahendite sisemise ümberpaigutuse saate- leht (OS-2)	56
Kasutatud kirjandus	57

Зянаида К а л ь н и н. УЧЕТ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ.
На эстонском языке. Тартуский государственный
университет. ЭССР, г.Тарту, ул.Оликооли, 18.

Vastutav toimetaja P. Peete. Korrektor V. Lang.
Paljundamisele antud 28.09.1976. Ofsetpaber 30x
42 1/4. Trukipoognaid 3,75. Tingtrukipoog-
naid 3,49. Arvestuspoognaid 2,88. Trukiary 250.
MB 05397. TRU trukikoda, ENSV, Tartu, Palsoni
t. 14. Tell.nr. 1122. Hind 10 kop.